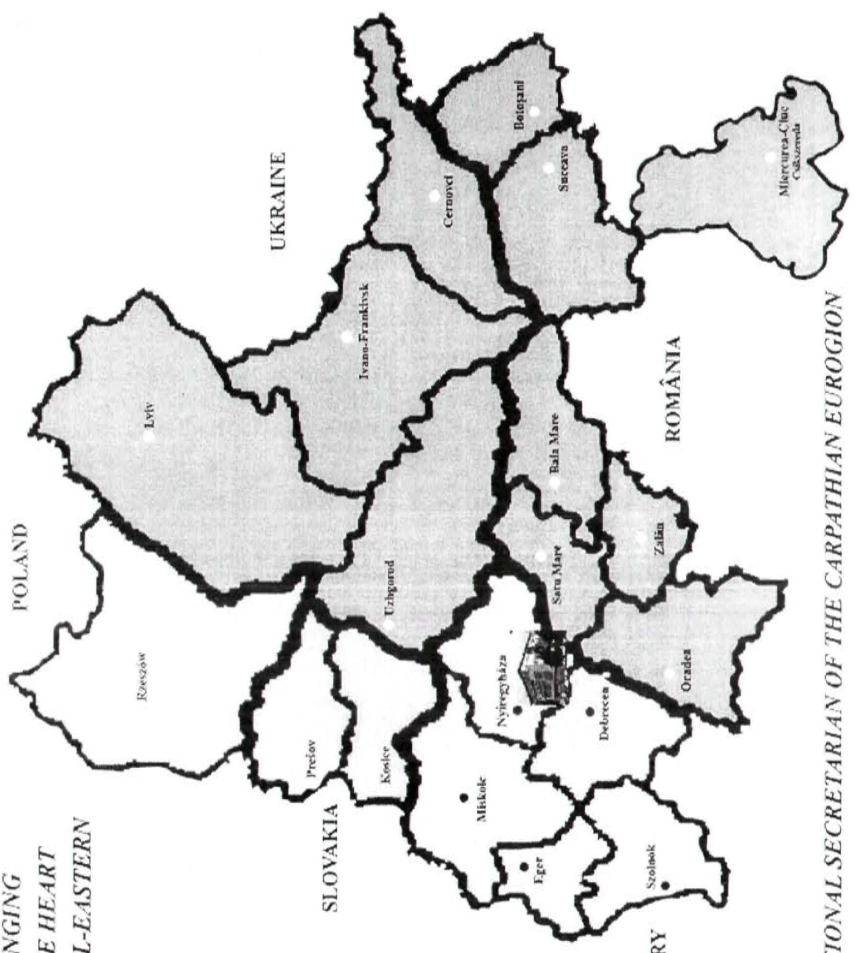

*...A CHALLENGING
AREA IN THE HEART
OF CENTRAL-EASTERN
EUROPE!*

INTERNATIONAL SECRETARIAN OF THE CARPATHIAN EUROREGION

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

15. évfolyam 6. szám

2006. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Nagy Mihály:** A könyvtárak fejlesztési lehetőségei a 2007–2013 közötti időszakban 3
- Bemutatkoznak a Könyvtári Intézet új osztályvezetői
- Ládi László 14
- Hegyközi Ilona 17
- Bényei Miklós:** A helyi szellemi értékek megőrzésének és közvetítésének jelentősége 21

Műhelykérdések

- Bajnok Tamara:** Városi könyvtárak honlapjai Pest megyében 29
- Hock Zsuzsanna:** Kompetenciafejlesztés – országos versennyel 39
- Kóródi Márta:** Lányok előnyben? Hallgatók olvasásszociológiai vizsgálata két felsőoktatási intézményben 41
- A Publika Magyar Könyvtári Kör 2005. évi rövidített szakmai és pénzügyi beszámolója 49

Konferenciák

- Ládi László:** Regionális kapcsolatok – Európai együttműködés 50
- Burmeister Erzsébet:** MATARKA – Szakmai találkozó 53

Könyv

- Kégli Ferenc:** Életrajzi források a helyismereti tájékoztatáshoz 58

From the contents

Mihály Nagy: Possibilities for the development of libraries in the period 2007–2013 (3);

New heads of department of the Hungarian Library Institute, László Ládi and Ilona Hegyközi introduce themselves (14);

Miklós Bényei: The significance of preserving and mediating local intellectual values (21)

Cikkeink szerzői

Bajnok Tamara, a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszékének PhD-hallgatója; *Bényei Miklós*, a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár ny. igazgatóhelyettese, a Debreceni Egyetem docense; *Burmeister Erzsébet*, a Miskolci Egyetem Központi Könyvtárának mb. főigazgatója; *Hock Zsuzsanna*, könyvtár-pedagógiai szakértő; *Kóródi Márta*, a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszékének PhD-hallgatója; *Ládi László*, a Könyvtári Intézet osztályvezetője; *Nagy Mihály*, a NKÖM Stratégiai Tervezési és EU Kordinációs Főosztály vezetője

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Mezey László Miklós és Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5.7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4440 forint. Egy szám ára 370 forint

HU-ISSN 1216-6804

A könyvtárak fejlesztési lehetőségei a 2007–2013 közötti időszakban*

Előadásom mottójaként a környezetvédők által gyakran idézett jelmondatot választottam, amely így szól: „*Gondolkodj globálisan és cselekedj lokálisan!*” E két szóból származik egy újkeletű kifejezés, a globalizáció, ami jól kifejezi azt, hogy egyszerre kell globális és lokális kontextusban gondolkodnunk. Hogy miért kell a könyvtárosoknak a globalizáció kihívásaival foglalkoznia, arra szeretnék néhány adatot bemutatni, és érzékeltetni azt, hogy az Európai Unióban és a nagyvilágban milyen folyamatok zajlanak. Ebből talán nyilvánvalóvá válik, hogy a könyvtárügy és a könyvtárosok hol kereshetik a megoldást a kihívásokra, és hogyan tudnának segíteni az embereknek abban, hogy eligazodjanak napi dolgaikban.

A fejlesztés kontextusát vizsgálva meg kell különböztetnünk a nemzeti és a regionális szintet, illetve figyelembe kell vennünk a határokon átívelő együttműködések lehetőségét. Ez utóbbi magában foglalja a már korábban is rendelkezésre álló Visegrádi Alapokat, az INTERREG-programokat, de ezenkívül is lesz 2007-től egy olyan operatív program, amely kifejezetten a határ menti fejlesztésekről szól (beleértve a kulturális szolgáltatásokat is).

A nemzeti szintű tervezést Magyarországon a Nemzeti Fejlesztési Hivatal irányítja. A munkában részt vesz a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. Ichtát van lehetőség arra, hogy a fejlesztési tervekben megjelenítsük a Könyvtári Főosztály javaslatait. A nemzeti szint mellett a regionális tervezés az Észak-Alföldi Régióban is zajlik. A munkát a Regionális Fejlesztési Ügynökség koordinálja, és örömmel mondhatom, hogy nemrég ebben a régióban is megalakult Közkincs Szakbizottság, amely kulturális fejlesztési kérdésekben működik együtt a fejlesztési ügynökséggel. A szakbizottságok feladatai közé tartozik, hogy az adott régióra vonatkozóan stratégiai ajánlásokat fogalmazzanak meg.

Fejlesztési céljaink megfogalmazásánál tudatában kell lennünk annak, hogy igazodnunk kell az EU által kijelölt prioritásokhoz, mivel az EU forrásai kizárólag e prioritások elérése érdekében használhatók fel. A fejlesztési célok hierarchia szintek szerint rendeződnek: a legmagasabb szinten található az európai uniós közösségi célok, ezek alatt helyezkednek el a tagállamok céljai, ez alatt pedig az ágazati (az egyes minisztériumi területekhez tartozó) célok, amelyeket operatív programokban fejtenek ki, és amelyek kisebb egységekre, intézkedésekre bonthatók. (A kulturális terület „horizontális” jellegű, ezért nem rendelkezik önálló operatív programmal, de intézkedési szintű javaslatokat megfogalmazhat.) Az intézkedési szint alatt vannak az önkormányzatok, intézmények által megfogalmazott célok. A cél-

* A „Regionális kapcsolatok – európai együttműködés” című, Nyíregyházán 2006. március 24-én megrendezett nemzetközi konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata. Szövege megjelenik a nyíregyházi Könyvtári Kis Híradó 2006. 1. számában is.

hierarchia szintjeinek logikusan kell egymáshoz kapcsolódnuk, és ha európai uniós forrásokat szeretnénk felhasználni, akkor az önkormányzati vagy intézményi célokra is a legmagasabb európai uniós célokat kell szolgáljuk.

Mielőtt a fejlesztési célokról beszélünk, idézzük fel a kulturális ágazat nagy területeinek felosztását.

Három nagy területet lehet megkülönböztetni. Az első az ún. szerzői jogi alapú tevékenységek köre vagy szerzői jogi alapú ágazatok. Az elnevezés az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete által kidolgozott módszertani tanulmányból származik, ez lehetővé teszi, hogy a kultúra különböző területein folyó tevékenységek gazdasági hatását pontosan mérni tudjuk, és nemzetközi összehasonlításokat is végezhessünk. Az első ilyen vizsgálat 2005-ben készült nálunk a Magyar Szabadalmi Hivatalnál a 2002-es évre vonatkozóan. A szerzői jogi alapú tevékenységek kapcsolódnak legszorosabban a gazdasági szférához, ezért indokolt, hogy ezen a területen a kultúra és a gazdaság kapcsolatainak erősítését tűzzük ki fejlesztési célként. A kultúra és a gazdaság együttműködésére már most is vannak jól ismert példák, gondoljunk csak a nagy művészeti fesztiválokra, amelyek komoly gazdasági hasznot jelentenek az ország számára.

A másik nagy terület a szociokulturális szolgáltatások köre. Ide tartozik a közművelődés, a könyvtárak, levéltárak, múzeumok, nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális tevékenysége. A szociokulturális jelzőt azért használjuk, mert ezzel szeretnénk arra utalni, hogy újabb feladatok befogadására, ellátására van szükség, olyan szolgáltatásokra, amelyek hozzásegítik az embereket ahhoz, hogy eligazodjanak a világban, czáltal ők maguk, és az a település, ahol élnek, versenyképesebbek lesznek. A versenyképesség fontosságát azért hangsúlyozzuk, mert a legnagyobb kihívás Európával szemben éppen az, hogy megálljuk helyünket a két nagy versenytárs régióval, Észak-Amerikával, illetve a Távol-Kelettel szemben. Ha versenyképességről beszélünk, akkor nem elegendő csupán a gazdasági versenyképességre gondolnunk, a társadalmat és annak lehetőleg minél több tagját is versenyelőnyökhöz kell juttatnunk.

A harmadik nagy terület az épített környezet fenntartható használata, amely az ingatlan örökséget, a műemlékvédelmet, a tájvédelmet, a régészetet foglalja magába.

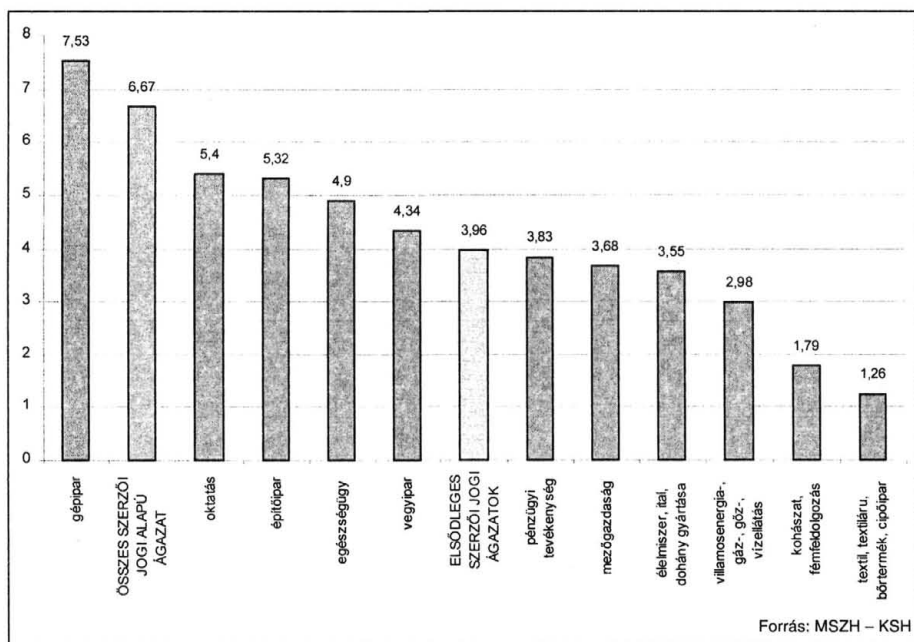
A három terület szorosan összefügg egymással, hiszen a szociokulturális szolgáltatások juttatják az embereket olyan tudáshoz, amely hozzájárul egyéniségük kibontakoztatásához, és ugyancsak ezek a szolgáltatások járulnak hozzá az épített és egyéb környezeti értékek megismertetéséhez. Az összefüggést mutatja az is, hogy sok kulturális intézmény védett épületben működik, vagy az a tény, hogy műemléki bemutatóhelyek, romok gyakran szolgálnak kulturális események helyszínéül. A két terület együtt megalapozó, felzárkóztató, esélykiegyenlítő szerepet tölt be a társadalomban, továbbá utánpótlást biztosít a művészeti területek számára. Van egy másik irányú kapcsolat is e két terület és a szerzői jogi alapú terület között: a művelődési intézmények befogadják, és terjesztik a művészet alkotásait.

Vizsgáljuk meg részletesebben, milyen feladatokat kell ellátnia a könyvtáraknak! Magyarország egyre inkább tudásalapú társadalommá válik, ezért továbbra is fontos marad a hagyományos közkönyvtári feladatok ellátása. Emellett szintén

nagy jelentősége lesz annak, hogy hozzájáruljanak a tudásalapú és versenyképes gazdaság kialakulásához. A gazdaságban egyre nő a kis- és középvállalkozások súlya, amelyek fejlődéséhez mind újabb és újabb információkra lesz szükség, ezek az információk pedig jórészt a könyvtárakban lesznek elérhetők. A hatékonyabb feladatellátás érdekében a könyvtárakat fel kell szerelni modern információtechnikai eszközökkel (az információtechnikai fejlesztésekre külön operatív program készül). A legfontosabb feladat azonban az *új igényeknek megfelelő új szolgáltatási tartalmak* megalkotása, és ezekhez az új tartalmakhoz kell meghatározni a humán erőforrás-, technológiai és infrastrukturális fejlesztési igényeket.

Néhány adat abból a vizsgálatból, amely bemutatja, hogy a szerzői jogi ágazatok milyen súlyt képviselnek a magyar gazdaságban.

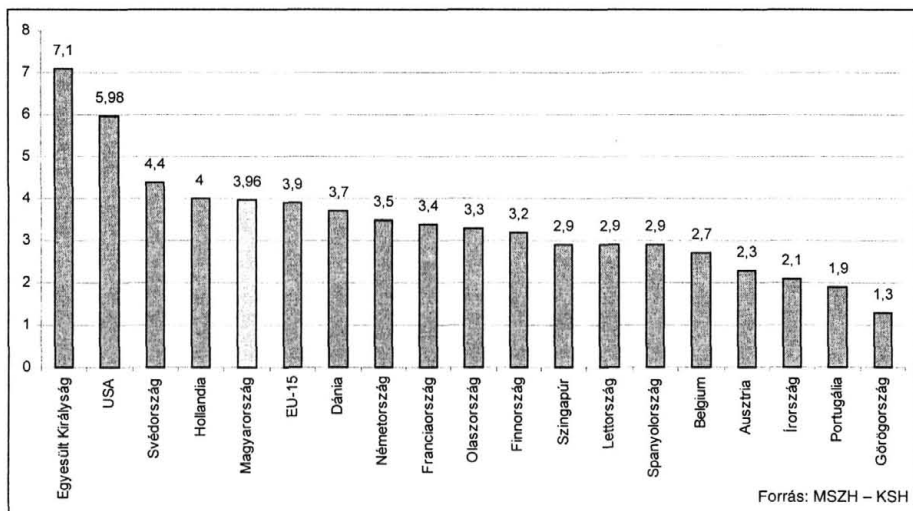
**A szerzői jogi ágazatok súlya 2002-ben
a magyar gazdaságban a GDP-hez való hozzájárulás alapján,
más ágazatokkal való összehasonlításban (%)**

Az elsődleges szerzői jogi ágazatok (azok a tevékenységek, ahol szerzői jog keletkezik) közel 4 százalékkal járulnak hozzá a hazai GDP-hez, ebben azonban nem csupán művészeti, hanem olyan alkotótevékenységek is benne vannak, mint a számítógépes programírás, illetve adatbázis-készítés. Az összes szerzői jogi alapú ágazat, amelybe már beleszámítják a művek terjesztését – és többek között a könyvtári szolgáltatásokat is –, ennél még nagyobb, közel 7 százalékos arányt képvisel. Hasonló léptékű a foglalkoztatásban betöltött szerep is.

Ezek az adatok meglepetést okoztak a vizsgálat készítőinek, mert nem számítottak arra, hogy a szerzői jogi ágazatok ilyen jelentős súlyt képviselnek a hazai gazdaságban.

**Az elsődleges szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a GDP-hez
nemzetközi összehasonlításban (%)**

Ha megnézzük, hogy Európában hol helyezkedünk el, akkor azt láthatjuk, hogy a régi 15 tagállamnál kicsit magasabb a magyar eredmény, és csupán néhány ország előz meg bennünket az Európai Unióban. A jelenség értelmezésénél nem szabad megfeledkezni arról, hogy a bemutatott sorrend relatív, azaz a szerzői jogi alapú ágazatok teljesítménye azért ilyen magas, mert más hagyományos ágazatok veszítettek súlyukból. A kreatív gazdaság a világ fejlett országaiban a leggyorsabban fejlődő területek közé tartozik: évente 4-6 százalékos növekedést produkál (miközben a hagyományos ágazatok súlya ennyivel vagy még nagyobb mértékben csökken). A tendencia mindenesetre jól jelzi, hogy a magyar gazdaság is a szolgáltatások irányába mozdul el, ugyanakkor azt is mutatja, hogy a kulturális ágazat Magyarországon erős, tehát érdemes további fejlesztésére forrásokat áldozni.

A gazdaság fejlesztésére külön operatív program készül, ennek keretében tettünk javaslatot a kreatív gazdasági tevékenységek támogatására.

Operatív program	OP prioritási tengelyei
Tudásalapú és versenyképes gazdaság, VEGOP	<ul style="list-style-type: none"> • K+F, innováció erősítése, • KKV-fejlesztés • üzleti környezet fejlesztése, • versenyképes IKT-szektor fejlesztése. <p>IT alapvető infrastrukturális feltételeinek biztosítása, fejlesztése</p>

A következő operatív program az emberi erőforrások fejlesztését tűzte ki célul, ennek megvalósítását több tárca (oktatás, munkaügy, egészségügy, ifjúsági-, csa-

lád-, szociális és esélyegyenlőségi ügyek) összefogásától reméljük. Ennek a programnak legfontosabb célkitűzése a kihívások jelentette változásokhoz való alkalmazkodás, amely szorosan kapcsolódik a társadalmi kultúra fejlesztéséhez. Szintén fontos feladat a társadalmi összetartozás fejlesztése, amely nem kizárólag szociális ügy, a kultúrának legalább akkora szerepe van ebben; és a kulturális ágazat készül is arra, hogy különféle közösségfejlesztő programokban aktívan részt vegyünk. Ehhez az operatív programhoz olyan intézkedéseket javasoltunk, mint pl. a gyermek- és ifjúkori művelődés, az iskolarendszeren kívüli képzés, a tehetséggondozás, az egyéni kulturális tőke fejlesztése, az ifjúság felkészítése az európai polgárságra, demokratikus értékek elsajátítása, életmódformálás; tehát olyan tevékenységeket, amelyeknek az elemei már most megtalálhatók a művelődési házakban és nagyon sok könyvtárban is. Érdemes a jövőben erre több figyelmet fordítani. Nemcsak az ifjúsági korosztálynak, hanem a teljes népességnek is hasonló szolgáltatásokat kell felajánlani, ennek a legjobb módja a helyben elérhető kulturális alapszolgáltatások fejlesztése, amelybe a könyvtári ellátás természetesen is beletartozik. Az operatív programot kiegészíti egy infrastruktúra-fejlesztési program, amelynek keretében a nemzeti intézmények és az állami tulajdonú ingatlanok fejlesztését tervezzük (a nem állami tulajdonú ingatlanok fejlesztésére a regionális operatív programokban nyílik mód).

Operatív program	OP prioritási tengelyei
Az emberi erőforrások fejlesztése, EFOP	<ul style="list-style-type: none"> ● a munkaerő-piaci részvétel növelése. ● alkalmazkodás a változásokhoz, ● oktatás és képzés. ● a társadalmi összetartozás erősítése. ● egészségfejlesztés

Operatív program	OP prioritási tengelyei
Humán infrastruktúra, HIOP	<ul style="list-style-type: none"> ● munkaügyi, ● oktatási, ● szociális, ● egészségügyi és ● kulturális ● fizikai beruházások

A központilag tervezett operatív programok mellett a régiók is elkészítik saját fejlesztési operatív programjaikat. Ezekben számos olyan intézkedés helyet kaptak, amelyek a könyvtárakra is vonatkoznak (pl. a települési kulturális infrastruktúra fejlesztése, szociokulturális szolgáltatások fejlesztése, épített örökség hasznosítása). Mivel az operatív programokat a Regionális Fejlesztési Ügynökségek készítik, ezért javasoljuk, hogy aki fejleszteni kíván, az az ügynökséggel, illetve a Közkincs Szakbizottságok könyvtárakat képviselő tagjával egyeztessen a helyi fejlesztésekről. A kistérségekben is működnek fejlesztési referensek, akik gyűjtik a projekteket és segítenek azoknak, akik fejlesztési ötlettel jelentkeznek (ők szintén az ügynökségnél érhetők el).

Operatív program	OP prioritási tengelyei
Konvergencia regionális Operatív Programok	<ul style="list-style-type: none"> • regionális gazdaságfejlesztés • a régiók turisztikai potenciáljának, szabadidő-gazdaságának stratégiai fejlesztése • térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése • humán és közösségi infrastruktúra térségi dimenzióinak fejlesztése, valamint a közszolgáltatások hatékony és racionális térségi ellátásának biztosítása • regionális integrált térségi programok és kiemelt térségi, illetve tematikus integrált fejlesztések

Külön operatív program keretében lehet majd fejleszteni az országhatár bizonyos szakaszainak két oldalán fekvő területeket. A fejlesztések körébe a szolgáltatások és a kulturális együttműködések is helyet kaphatnak.

Operatív program	OP prioritási tengelyei
Európai területi együttműködések	<ul style="list-style-type: none"> • határon túli nemzetközi és interregionális együttműködések

Sorrendben az utolsó operatív program az igazgatási rendszer korszerűsítését és az információs társadalom fejlesztését tűzte ki célul.

Operatív program	OP prioritási tengelyei
Igazgatási rendszer korszerűsítése és az információs társadalom kiteljesítése, IGITOP	<ul style="list-style-type: none"> • a politikaalkotás és végrehajtás eredményességének javítása, • a szolgáltatások minőségének javítása. • a humán erőforrás minőségének növelése • a szabályozás minőségének fejlesztése • a szubszidiaritás, decentralizáció érvényesítése, • IT tartalom- és szolgáltatásfejlesztés, e-közigazgatás • digitális írástudás elősegítése

Az eddigiekben sok szó esett a fejlődés objektív feltételeiről, de a fejlesztők gyakran megfélekednek arról, hogy a fejlődéshez a szubjektív feltételek (az emberi attitűdök, jellemző viselkedési formák, a társadalmi tudás összessége) még fontosabbak.

A szubjektív feltételek szolgáltatási igényt váltanak ki, majd a szolgáltatások visszahatnak a szubjektív tényezőkre, és olyan társadalmi tudást hoznak létre, amely támogatja a fejlődést. Amikor az emberek élethelyzetüket megítélik, akkor véleményük kialakításában a szubjektív és objektív tényezők egyaránt szerepet játszanak. A könyvtáraknak is feladatuk van abban, hogy gazdagodjék a társadalmi tudás, és az emberek jobbnak ítélik meg élethelyzetüket. Hogy ez így legyen, legelőször is biztosítani kell az információkhoz való minél szélesebb körű hozzáférést (el kell hárítani a fizikai, technikai, jogi akadályokat). Ugyanakkor az is feladat, hogy bővítsük a könyvtárhasználók körét: olyan rétegeket, csoportokat is bevonjunk, akik eddig kívül rekedtek a könyvtári szolgáltatásokon. Ma már az interneten

nagyon sokféle információ hozzáférhető, de általános probléma az információ megbízhatósága. A könyvtárak jelentős bizalmi tőkével rendelkeznek, így betölthetik egy olyan „szűrő” szerepét, amely megbízható információkat, garantált minőségű tartalmakat nyújt.

A társadalmi tudásnak, a társadalmi kultúrának a változásokhoz való alkalmazkodásban játszott szerepére visszatérve, vizsgáljunk meg néhány adatot, amelyek azt mutatják, hogy a fejlődés szubjektív feltételei tekintetében milyen helyet foglalunk el a világban.

Mint említettem, globális kontextusban kell gondolkodnunk, nemcsak azért, mert tagjai vagyunk az Európai Uniónak, hanem azért, mert az unióval együtt nekünk is versenyképessé kell válnunk, ha túl akarjuk élni a jelenlegi helyzetet. Ha az objektív feltételeket nézzük, akkor – mint láthattuk – nálunk is a tudásalapú társadalom és gazdaság megteremtése a cél. Az információra mindig is szükség lesz, az olvasás alapvetően fontos a kreativitás fejlődéséhez. Gyakran megfedkedzünk arról, hogy a könyvolvasás teremti meg és ápolja az emberi képzelőerőt, amelyet aztán az élet egészen más területein fog az olvasó hasznosítani. Az olvasás nem pusztán időtöltés, hanem jó befektetés, amely a későbbiekben busásan meg fog térülni. A kreativitásra nagy szükségünk lesz, hiszen ez a tudásalapú társadalom „üzemanyaga”. Tudjuk, azt is, hogy a jelenlegi adathordozók nem teszik feleslegessé a nyomtatott könyvet. Egy német vizsgálat előrejelzése szerint – amely azt vizsgálta, hogy 2000 és 2008 között hogyan alakulnak a kreatív gazdaság nagy területei – a könyvpiac további lassú emelkedésére lehet számítani (miközben például a hangfelvételek piaca esökkenni fog).¹

Az ENSZ Fejlesztési Programjának 2004-ben közzétett felmérése és értékelése alapján a vizsgált 177 ország közül Magyarország az emberi fejlettség tekintetében a 38-ik helyen, a magasan fejlett országokat tömörítő első harmadban – de annak a végén! – foglal helyet.² (Az itt következő táblázatokban csak azokat az országokat tüntettük fel, amelyekhez gyakran hasonlítjuk magunkat: mint pl. Ausztria és Németország, a Visegrádi Négyek országai vagy az Európai Unióhoz velünk egy időben csatlakozott országok).

HDI rangsor	Születéskor várható élethossz (év) 2002-ben	Felnőttkori írástudási arány (% 15 év feletti korban) 2002-ben	Kombinált beiskolázási arány az alap-, közép- és felsőfokú oktatásban (%) 2002-ben	Egy főre eső GDP (USD vásárlóérték) 2002-ben
Magas emberi fejlettség				
14. Ausztria	78,5	...	91	29 220
19. Németország	78,2	...	88	27 100
27. Szlovénia	76,2	99,7	90	18 540
32. Csehország	75,3	...	78	15 780
36. Észtország	71,6	99,8	96	12 260
37. Lengyelország	73,8	99,7	90	10 560
38. Magyarország	71,7	99,3	86	13 400
41. Litvánia	72,5	99,6	90	10 320
42. Szlovákia	73,6	99,7	74	12 840
50. Lettország	70,9	99,7	87	9 210

HDI rangsor	Születéskor várható élethossz (év) 2002-ben	Felnőttkori írástudási arány (% , 15 év feletti korban) 2002-ben	Kombinált beiskolázási arány az alap-, közép- és felsőfokú oktatásban (%) 2002-ben	Egy főre eső GDP (USD vásárló-érték) 2002-ben
Átlagértékek				
Közép- és Kelet-Európa, FÁK	69,5	99,3	79	7 192
Magasan fejlett országok	77,4	...	89	24 806
Világ	66,9	...	64	7 804

Forrás: Human Development Report 2004

Egy másik felmérés alapján, amely az emberek elégedettségét mérte, a vizsgált országok relatív sorrendje hasonló.

**A teljes népesség elégedettsége az étellel:
1-től (elégedetlen) 10-ig (elégedett) terjedő skálán mért átlagos értékek
(1999)**

	Összesen
Ausztria	8.0
Németország	7.6
Szlovénia	7.2
Csehország	7.1
Észtország	5.9
Lengyelország	6.4
Magyarország	5,7
Litvánia	5.1
Szlovákia	6.0
Lettország	5.3
USA	(2000) 7.7
Japán	(2000) 6.5

Forrás: EUSI 02111a

Röviden szeretnék idézni a Közösségi Stratégiai Irányelvekből (ez az a dokumentum, amelyben az Európai Bizottság közli a tagországokkal, hogy milyen fejlesztéseket szeretne látni a területükön). Az egyik ilyen nagy cél a regionális versenyképesség és foglalkoztatás, azon belül a gazdasági változások előrejelzése és előmozdítása, a másik a kohéziós politika területi dimenziójának figyelembevétele, tehát a területfejlesztés, és ezen belül kiemelt feladat a fenntartható közösségek építése. Ezek az elvárások újabb feladatot adnak a kulturális területnek, hiszen a közösségépítéshez elsősorban társadalmi tudásra, a társadalmi kultúra fejlesztésére van szükség.

Magyarország már lépett az ipari korszakból (nálunk is egyre nagyobb teret nyernek a gazdaságban a szolgáltatások), és a tudásalapú gazdaság és társadalom állapota felé halad. A tudástársadalomban már más kulturális értékek válnak fontossá (a kollektív fejelem helyett az egyéni szabadság, a csoportokba való betago-lódás helyett a sokszínűség, az állam tekintélye helyett az egyéni autonómia). A

tudásalapú gazdaságot csak olyan emberek működtethetik, akik képesek hatalmas tömegű információkkal dolgozni, és jártasak az emberi kapcsolatokban. Az új helyzet új képességeket követel minden embertől, a kulturális közszolgáltatások feladata pedig az, hogy az embereket hozzásegítsék ezen képességek elsajátításához.

Egy másik vizsgálatból idézve látjuk, hogy az egyszer elért pozíció nem végleges, abból vissza is lehet esni.³ Ha versenyképességünket nem komplex fogalomként kezeljük, amelynek szubjektív összetevői is vannak, akkor a fejlettség, illetve a szubjektív jólét nagyon komolyan visszaeshet. Ez történt Magyarországon is: 1981-hez képest 1990-ben komoly esést mértek, majd 1998-ra némi javulás történt. Azaz hiába növekszik az egy főre eső GDP összege, az emberek általános elégedettsége mégis csökkenhet.⁴

Az emberek elégedettségérzetét számos tényező befolyásolja, a továbbiakban néhány olyan mutatót be, amelyek javításában szerepet játszhatnak a kulturális szolgáltatások.⁵

A társadalmi elszigetelődés adatai hazánkban aggasztóak, viszont a gyermekekkel közösen töltött idő olyan tőkeként kezelendő, amelyet fejleszteniünk kell. A szolgáltatások jövőbeli fejlesztésénél gondolni kell arra, hogy komoly szociális problémákat lehet megelőzni azzal, ha a gyermekek egészséges családban nőnek fel, és a családtagok kommunikálnak egymással. Ennek az egyik terepe pl. az együttes olvasás lehet, ehhez pedig könyvtárakra van szükség, ahonnan könyveket kölcsönözhetnek az emberek. A tévénézésre fordított idő mennyisége (passzív szabadidő eltöltés) nagyon magas. Olyan kulturális szolgáltatásokat kell szervezni, amelyek aktivitásra serkentik az embereket. A könyvolvasásra fordított idő mennyisége nemzetközi összehasonlításban jó, de az egyéb olvasás aránya nálunk alacsony.

Számos tényezőtől függ, de szintén kulturális jelenség az, hogy az emberek mennyire bíznak meg egymásban. A helyzet valószínűleg javítható tudatos közösségfejlesztéssel.

Az itt bemutatott adatok nemzeti szintűek, de keveset tudunk a régiókról, a megyékről, a kistérségekről. Különösen regionális adatokra lenne szükségünk ahhoz, hogy a szolgáltatásokat tervezni tudjuk, és bizonyos időközönként megvizsgáljuk a fejlesztések társadalmi hatását.

Magányosság, társadalmi elszigetelődés, emberi társas kapcsolatok gyakorisága

	1999–2002	
	ritkán	soha
Ausztria	3,9	2,8
Németország	12,3	1,7
Csehország	15,3	3,9
Lengyelország	22,9	9,9
Magyarország	22,0	11,8
Szlovákia	17,4	2,8
OECD-átlag	11,2	3,2
USA	6,3	1,5
Japán	30,1	3,7

Forrás: OECD 2005

**Az év átlagos napján
a gyermekek tanítására, együttes olvasásra, játékra, beszélgetésre
fordított percek száma**

	2005 március									
	10–14 évesek		15–24 évesek		25–44 évesek		45–64 évesek		20–74 évesek	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Németország	1	1	2	0	22	12	2	2	10	5
Szlovénia	3	2	4	1	20	12	4	3	11	7
Észtország	1	0	8	2	17	8	3	1	9	4
Magyarország			4	2	27	17	9	7	15	10

Forrás: HETUS 3. táblázat 38

**Az év átlagos napján
szórakozással és kultúrával kapcsolatos tevékenységekre (mozi, színház, koncert,
művészeti kiállítások és múzeumok, könyvtár, sportrendvények látogatása)
fordított percek száma**

	2005 március					
	10–14 évesek		15–24 évesek		20–74 évesek	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Németország	108	107	100	116	101	119
Szlovénia	147	137	110	117	104	132
Észtország	154	158	128	155	131	159
Magyarország			136	140	157	169

Forrás: HETUS 3. táblázat 5.

**Az év átlagos napján
tévé és videó nézésére fordított percek száma**

	2005 március					
	10–14 évesek		15–24 évesek		20–74 évesek	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Németország	108	107	100	116	101	119
Szlovénia	147	137	110	117	104	132
Észtország	154	158	128	155	131	159
Magyarország			136	140	157	169

Forrás: HETUS 3. táblázat 82.

* * *

**Az év átlagos napján
könyv olvasásra fordított percek száma**

	2005 március					
	10-14 évesek		15-24 évesek		20-74 évesek	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Németország	7	4	8	4	8	6
Szlovénia	18	12	12	6	9	4
Észtország	18	12	17	14	18	15
Magyarország			13	9	10	8

Forrás: HETUS

**Az év átlagos napján
egyéb olvasásra fordított percek száma**

	2005 március					
	10-14 évesek		15-24 évesek		20-74 évesek	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Németország	22	18	16	13	30	31
Szlovénia	5	4	8	7	14	19
Észtország	13	9	15	13	20	24
Magyarország			8	7	12	19

Forrás: HETUS

JEGYZETEK

- 1 Michael Söndermann: <http://www.contentconference.at/images/soendermann.pdf>
- 2 Human Development Report 2004. Cultural liberty in todays diverse world. New York, 2004.
- 3 Lásd részletesen: Ronald Inglehart és Hans-Dieter Klingemann, Genes, Culture, Democracy, and Happiness. E. Diener–E. M. Suh (szerk.) Subjective Well-Being Across Cultures. Cambridge, 2000, 165–183. p.
- 4 Vö.: Dessewffy Tibor–Pulai András (szerk.), Honnan hová? Stratégiai audit 2005. 10. Demos Magyarország. www.demos.hu
- 5 Altorjai Szilvia–Dr. Bukodi Erzsébet, Social Quality. The Hungarian National Report. European Network Indicators of Social Quality ENIQ. Amsterdam, 2005; European System of Social Indicators (EUSI); Harmonised European Time Use Survey (HETUS)

Nagy Mihály